

Međunarodni savez za sjećanje na Holokaust

Povelja o očuvanju mjesta sjećanja

**INTERNATIONAL
HOLOCAUST
REMEMBRANCE
ALLIANCE**

Prvo izdanje 2023. objavio je Međunarodni savez za sjećanje na Holokaust (IHRA)

© 2023., IHRA

Sva prava pridržana. Sadržaj izdanja može se slobodno koristiti i umnažati za obrazovne i druge nekomercijalne svrhe, uz navođenje IHRA-e kao izvora.

O Međunarodnom savezu za sjećanje na Holokaust

Međunarodni savez za sjećanje na Holokaust (IHRA) okuplja vlade i stručnjake s ciljem jačanja, unaprjeđivanja i promicanja obrazovanja, sjećanja i istraživanja o Holokaustu te izvršavanja obveza navedenih u Deklaraciji iz Stockholma usvojenoj 2000. godine te Ministarskoj deklaraciji IHRA-e iz 2020. godine.

O djelu i autorima

Povelja o očuvanju mjesta sjećanja Međunarodnog saveza za sjećanje na Holokaust daje dionicima smjernice i primjere dobre prakse kako čuvati spomen-područja Holokausta i genocida nad Romima. Pritom smjernice pomažu u očuvanju izvornih mjesta sjećanja na Holokaust te održavanju budućnosti sjećanja, u skladu s vizijom IHRA-e o svijetu koji se sjeća Holokausta. Svijetu bez genocida.

Rad stručnjaka IHRA-e na ovim smjernicama započeo je 2019. te je trajao pet godina. Taj pothvat ne bi bio moguć bez velikog doprinosa predstavnika svih država članica IHRA-e. Posebna zahvala projektnom timu koji čine: voditeljica Gilly Carr (Ujedinjeno Kraljevstvo), zamjenik voditeljice Steven Cooke (Australija), Bruno Boyer (Francuska), Ilya Ľenskis (Latvija), Anna Míšková (Češka Republika), Nevena Bajalica (Srbija), Frédéric Crahay (Belgija), Dubravka Đurić Nemeč (Hrvatska), Karel Fracapane (UNESCO), Paul Isaac Hagouel (Grčka), Anette Homlong Storeide (Norveška), Adam Kerpel-Fronius (Njemačka), Thomas Lutz (Njemačka), Ljiljana Radonić (Austrija), Jean-Philippe Restoueix (Vijeće Europe), Frank Schroeder (Luksemburg), Martin Winstone (Ujedinjeno Kraljevstvo) te prijašnji članovi projekta Alicja Białecka (Poljska), Werner Dreier (Austrija), Martina Maschke (Austrija), Kamilė Rupeikaitė (Litva), Zoltán Tóth-Heinemann (Mađarska), Heidemarie Uhl (Austrija) i Christian Wee (Norveška).

Vanjski stručnjaci bili su: Caroline Sturdy Colls (Sveučilište u Staffordshireu), Gabriele Dolff-Bonekämper (Međunarodno vijeće za spomenike i spomen-područja, ICOMOS), Silvia Fernandez i Elizabeth Silkes (Međunarodna koalicija mjesta savjesti), Joseph King (Međunarodni centar za proučavanje očuvanja i restauracije kulturne baštine, ICCROM), Ophelia Leon (Međunarodni savjet za muzeje, ICMEMOHRI), Claudia Theune (Sveučilište u Beču) te istraživačica na projektu Margaret Comer.

Dodatna zahvala na našim partnerstvima sa spomen-područjima i mjestima sjećanja diljem Europe, uključujući Alderney (William Tate), Spomen-područje Mauthausen (Barbara Glück), Povijesni muzej u IX. utvrdi u Kaunasu (Marius Pečiulis i Vytautas Petrikėnas) te Spomen-područje Terezín (Jan Roubínek), te mnogim drugima koji su dali formalne i neformalne savjete tijekom trajanja projekta.

Koordinatorice projekta bile su Julana Bredtmann (2019.–2020.) i Natalie Harshman (2020.–2023.) iz Stalnog ureda IHRA-e.

Povelja IHRA-e o očuvanju mjesta sjećanja posvećena je pokojnoj dr. Heidermarie Uhl, koja je više od dva desetljeća bila članica austrijskog izaslanstva u IHRA-i. Od samoga početka pružala je veliku podršku projektu. Njezin doprinos području istraživanja i sjećanja na Holokaust te povelji IHRA-e neće biti zaboravljen.

**„Čuvamo povijesne izvore
o Holokaustu, genocidu
nad Romima i progonu
drugih žrtava koje je počinila
nacistička Njemačka i
njezini fašistički i ekstremno
nacionalistički partneri i drugi
suradnici koji su sudjelovali
u tim zločinima.“**

Ministarska deklaracija IHRA-e iz 2020., članak 9.

Dr. Kathrin Meyer

Glavna tajnica IHRA-e

Svjedočenja preživjelih Holokausta daju svijetu neusporediv uvid u prošlost. Oni su u središtu sjećanja na Holokaust prenoseći znanje koje se ne može naći u knjigama.

Isto tako, spomen-područja i mjesta sjećana Holokausta nijemi su svjedoci strahota Holokausta koji ostavljaju neizbrisiv dojam na one koji ih posjećuju. Spomen-područja i mjesta sjećanja imaju snažnu poruku, istodobno poučavaju i upozoravaju čovječanstvo na strašne događaje koji su se tu dogodili.

U vrijeme kada nas preživjeli napuštaju, njihova poruka postaje još važnija. Spomen-područja i mjesta sjećanja Holokausta imaju ključnu ulogu u očuvanju sjećanja preživjelih i svjedoka Holokausta. Upravo zato mjesta sjećanja treba sada zaštititi i sačuvati za buduće generacije.

Spomen-područja i mjesta sjećanja sada imaju 80 i više godina i sva se suočavaju s izazovima bez presedana. Godine 2018. IHRA je prepoznala važnost ovog pitanja koje zahtijeva konkretne odgovore, unatoč prethodnim naporima usmjerenima na očuvanje. Tijekom godina

naša zajednica stručnjaka radila je na prepoznavanju i procjeni rizika, predlaganju rješenja, prepoznavanju primjera dobre prakse i politika za sve države koje se bave spomen-područjima i mjestima sjećanja Holokausta i genocida nad Romima.

Velika je čast vidjeti rezultat toga rada ostvaren u Povelji o očuvanju mjesta sjećanja Međunarodnog saveza za sjećanje na Holokaust.

Kada je prije 23 godine potpisana Stockholmska deklaracija, tek osnovana IHRA mogla se osloniti na veliki broj preživjelih koji su je usmjeravali prema svijetu koji se sjeća Holokausta. Jedan od preživjelih, Sir Ben Helfgott, svjedočio je obvezama preuzetima u Stockholmu te je kasnije postao član izaslanstva Ujedinjenog Kraljevstva u IHRA-i. Sir Helfgott preminuo je nekoliko mjeseci prije dovršetka Povelje IHRA-e i to je veliki gubitak za IHRA-u i čitav svijet.

Odlazak Sir Bena Helfgotta naglašava potrebu žurnog uvođenja nove generacije sjećanja: one koja će osigurati da se sjećanje preživjelih i žrtava očuva u budućnosti.

Sara Lustig

Posebna savjetnica predsjednika Vlade Republike Hrvatske za pitanja Holokausta, suzbijanje antisemitizma i odnose sa židovskim zajednicama, supredsjedateljica hrvatskog predsjedanja IHRA-om 2023. godine.

Kao potomak preživjelih Holokausta imam složen odnos s izvornim spomen-područjima Šoe. To seže u vrijeme kada sam prvi put posjetila Auschwitz-Birkenau.

U prosincu 1992. godine imala sam 12 godina i bila sam u posjetu ocu u Krakovu u Poljskoj. Poveo je moju majku i mene u Auschwitz, logor koji je preživio kao zatočenik #A-3317. Pokazao nam je plinske komore i ispričao nam o sličnim prostorijama u kojima se tuširala moja baka i kako je ona preživjela okrutnosti logora, a drugi Židovi iz Čakovca i Osijeka nisu. Pokazao nam je osobne predmete žrtava i pritom rekao – Siguran sam da se negdje tamo još uvijek nalazi moj kofer. Najviše se sjećam da mu je tada bilo najvažnije svjedočiti o svojoj uništenoj mladosti, potpuno svjestan da je u trenutku izlaska iz Bergen-Belsena bio iste dobi kao ja za vrijeme tog posjeta. No, mome ocu je dolazak u Auschwitz-Birkenau s obitelji, na mjesto na kojem će nekoliko mjeseci kasnije snimiti film *Schindlerova lista*, bio dokaz života.

S poniznošću dajem svoj doprinos Povelji o očuvanju spomen-područja Međunarodnog saveza za sjećanje na Holokaust. Kao supredsjedateljica IHRA-om tijekom prošle godine bavila sam se stvaranjem Budućnosti sjećanja, ali i učvršćivanjem svoga uvjerenja da će uvijek postojati dokaz života, čak i na mjestima sigurne smrti. Pri usvajanju Povelje IHRA-e vodila sam se riječima svoga oca koje je napisao 2009. godine. Naša zajednička misija i djelovanje moje su osobno spomen-obilježje mome ocu. Hvala vam na pomoći u ispunjenju obećanja koje sam dala svima onima koji su me poučili o suosjećanju i preživljavanju.

„Kroz život sam se probijao sam. Preživio sam zahvaljujući vjeri da ću preživjeti. Lijepo bi bilo reći da je ljubav ta koja nam pomaže da ne odustanemo. Ali ne mogu to reći. No mogu reći da je to: suosjećanje. Osjećaj za čovjeka kao što si ti, koji se nekad pojavio i u nekim ljudima koji su bili i zvijeri.

Svijet u koji sam ušao obilježio me nošenjem židovskog znaka, Davidove zvijezde, i tetoviranim brojem iz logora. Gladan, raširenih očiju gledao sam preko žičane ograde u neizvjesnost, tek poslije shvaćajući da su mi zauvijek ukrali mladost, dječje igre i snove.

I tada sam, još potpuno nesvjestan svoje volje i mogućnosti, odlučio da ću o ljudima koje sam upoznao ili za koje sam doznao da su se pretvorili u dim i pepeo, izmisliti, sagraditi neki *intimni spomenik*, njihove snove pretvoriti u filmske i svijetu pokazati bol i sramotu, posljedice rata u koji sam bio, kao i mnogi drugi, na silu uvučen i ostao živ.“

Branko Lustig, 2009

Na plenarnom zasjedanju IHRA-e, 30. studenoga 2023.:

U duhu dokumenta o osnutku, Deklaracije iz Stockholma usvojene 2000. godine, kojom smo se obvezali očuvati strašnu istinu o Holokaustu koju neki poriču te pružiti podršku primjerenim oblicima sjećanja na Holokaust;

Poštujući Ministarsku deklaraciju IHRA-e- iz 2020. godine i dano obećanje da ćemo čuvati povijesne izvore te pronalaziti, čuvati i učiniti dostupnima izvorna spomen-područja (članci 9., 10. i 12.);

Sjećajući se Međunarodne povelje o spomen-područjima iz 2012. godine, koja poziva na pluralizam u kulturi sjećanja, u duhu suradnje umjesto natjecanja i pozitivnih vrijednosti istaknutih u Općoj deklaraciji o ljudskim pravima, kao i zaštitu spomen-područja od političkog uplitanja tako da ona imaju svoje mjesto u raznolikom i uključivom civilnom društvu;

Poštujući etička načela istaknuta u Međunarodnoj povelji o spomen-područjima iz 2012. godine, koja nalažu visok stupanj stručnosti, primjenu znanstvenih metoda i predstavljanje povijesnih podataka tako da se posjetitelje potakne na suosjećanje sa žrtvama i skupinama žrtava, pritom poštujući načela znanstvenog diskursa i pružajući raznolike perspektive te vodeći računa da izložbe ne zamaraju i ne indoktriniraju posjetitelje, već da uključuju samokritiku i njeguju kulturu sjećanja;

Usvojena je **Povelja o očuvanju mjesta sjećanja Međunarodnog saveza za sjećanje na Holokaust.**

Povelja o očuvanju mjesta sjećanja Međunarodnog saveza za sjećanje na Holokaust

Povelja o očuvanju mjesta sjećanja Međunarodnog saveza za sjećanje na Holokaust (IHRA)¹ poštuje obveze navedene u Deklaraciji iz Stockholma i Ministarskoj deklaraciji IHRA-e iz 2020. koje se odnose na „čuvanje povijesnih izvora o Holokaustu,² genocid nad Romima³ i progon drugih žrtava koje je počinila nacistička Njemačka i njezini fašistički i ekstremno nacionalistički partneri i drugi suradnici⁴ koji su sudjelovali u tim zločinima“ (članak 9.).

Povelja IHRA-e ponajprije je namijenjena državama članicama IHRA-e,⁵ a primjenjiva je na odgovarajuća važna mjesta sjećanja u bilo kojoj državi. IHRA ohrabruje druge države u kojima postoje

slična važna mjesta sjećanja da preuzmu svoju odgovornost te usvoje ova načela i praksu.

IHRA je usvojila ovu Povelju koja sadrži načela, odgovornosti i preporučene primjere dobre prakse s ciljem promicanja očuvanja mjesta sjećanja i spomen-područja Holokausta, spomen-područja genocida nad Romima te spomen-područja zločina koje su počinili nacisti i njihovi suradnici.⁶

Odlaskom posljednje generacije preživjelih, mjesta sjećanja Holokausta ostaju jedini svjedoci tih zločina te ih se mora sačuvati za budućnost.

Preambula⁷

Uzevši u obzir činjenicu da je mnogo mjesta sjećanja Holokausta te spomen-područja zločina koje su počinili nacisti i njihovi suradnici te da su ona raznolika, Povelja IHRA-e usredotočena je na spomen-područja kao što su: logori i centri za ubijanje te mjesta istrebljenja, koncentracijski i internacijski logori, tranzitni logori, radni logori, logori za ratne zarobljenike, uništena naselja, mjesta deportacija, geta, mjesta pogroma, zatvori, mjesta pogubljenja „eutanzijom“, mjesta „medicinskih eksperimenata“, masovne grobnice i mjesta smaknuća, rute marševa smrti te druga spomen-područja zločina koje su počinili nacisti i njihovi suradnici, kao i mjesta vezana uz skrivanje i bijeg, ali i kuće i smještaj počinitelja koji su važni u povijesti i za povijest Holokausta i genocida nad Romima. Povelja IHRA-e primjenjiva je i na važna spomen-područja za druge žrtve progona nacista i njihovih suradnika. Zakonodavstvo kojim se štite spomen-područja razlikuje se među različitim jurisdikcijama, pa se mnoga spomen-područja ne nalaze na popisima baštine niti ih štiti odgovarajuće zakonodavstvo.

Neka od tih spomen-područja imaju lokalnu, nacionalnu ili međunarodnu važnost. Neka su označena kao

„muzeji“, neka su obilježena spomen-pločom, a neka su neoznačena i imaju drukčiju namjenu ili još nisu otkrivena. Ta spomen-područja odavno se suočavaju s mnogim izazovima tijekom povijesti, a to često znači da je njihovo očuvanje dodatno otežano u usporedbi s drugim spomen-područjima. To podrazumijeva i poricanje te iskrivljavanje činjenica o Holokaustu.

Uzevši u obzir da su ova spomen-područja Holokausta i spomen-područja zločina koje su počinili nacisti i njihovi suradnici mjesta stradanja različitih skupina žrtava, Povelja je usmjerena na sama spomen-područja, a ne na popisivanje skupina žrtava te se predviđa da će Povelja IHRA-e biti primjenjiva na žrtve i spomen-područja koja nisu ovdje navedena.

Potičemo uzastopne vlade država članica, javne vlasti na svim razinama te druge koji su sada i nadalje nadležni za brigu o spomen-područjima, bez obzira na političku pripadnost, da prepoznaju očuvanje važnosti mjesta sjećanja te da upravljaju promjenama s kojima će se ta mjesta suočavati u budućnosti, radi sjećanja na žrtve i preživjele te radi odgoja i obrazovanja budućih generacija.

Članak 1. Načela očuvanja

Članak 1. odnosi se na temeljne razloge očuvanja mjesta sjećanja te nas podsjeća na važnost Opće deklaracije o ljudskim pravima i načela ICOM-a.⁸ Stoga ovu Povelju treba primjenjivati zajedno s Međunarodnom poveljom o memorijalnim muzejima⁹ IHRA-e te posebno vodeći računa o etičkim načelima očuvanja povijesnih mjesta sjećanja, koja se temelje na Općoj deklaraciji o ljudskim pravima i etičkim načelima ICOM-a.

- 1.1. S ciljem odgovornog bilježenja povijesti te unaprjeđivanja kulturne suradnje dionika¹⁰ putem obrazovanja te putem korištenja znanja radi očuvanja mira, države članice potvrđuju da je očuvanje¹¹ značaja¹² spomen-područja Holokausta i spomen-područja zločina koje su počinili nacisti i njihovi suradnici ključno. Ta spomen-područja mogu prenijeti informacije o prošlosti tako da se pritom štite povijesni izvori i istodobno uspostavljaju čvrste veze sa sadašnjošću te da kontinuirano budu polazište za obrazovanje i sjećanje u budućnosti.
- 1.2. Države članice podsjećaju da mjesta sjećanja, spomen-područja i druga mjesta vezana uz Holokaust i zločine koje su počinili nacisti i njihovi suradnici, kao i mjesta progona i ubijanja, čine opsežnu kategoriju koja nije ograničena na mjesta ubijanja ili koncentracijske logore. Takva spomen-područja zahtijevaju da ih se prepozna, označi, dokumentira te da se upravlja rizicima koji ugrožavaju njihovo značenje.
- 1.3. Očuvanje mjesta sjećanja ne bi trebalo zlorabiti u bilo koje svrhe, a posebice ne tako da se pritom uspostavlja hijerarhija skupina žrtava koja bi mogla uvećavanjem stradanja jedne skupine prouzročiti obezvrjeđivanje stradanja drugih skupina žrtava. Takvi pristupi štete skupinama žrtava i pritom iskrivljavaju točnost povijesnih izvora.
- 1.4. Spomen-područja su mjesta sjećanja, dijaloga i uključivosti te često ujedinjuju raznolike, jednakovrijedne narative te stoga imaju važnu ulogu u zaštiti ljudskih prava i demokratskog života.
- 1.5. Ključno je očuvati mjesta masovnih pogubljenja, posebice ona koja su vezana uz Holokaust i genocid nad Romima te druge žrtve nacista i njihovih suradnika. Često su to mjesta grobnica te je važno osigurati poštovanje digniteta žrtava.
- 1.6. Ključno je očuvati povijesne izvore i pomoći u zaštiti činjenica radi obrazovanja, sjećanja i istraživanja.
- 1.7. Očuvanje mjesta sjećanja ne bi se trebalo koristiti za politički motivirano iskrivljavanje ili krivotvorenje povijesti konkretnih zločina. Posebnu pažnju treba posvetiti ispravnosti imenovanja skupina žrtava i onih koji su odgovorni za počinjene zločine.

Članak 2. Prepoznavanje rizika prilikom očuvanja važnosti

Članak 2. sadrži popis rizika, ugroza i izazova s kojima se danas suočavaju mjesta sjećanja Holokausta i zločina nacista i njihovih suradnika te potiče dionike na dodatan oprez

- 2.1 Države članice IHRA-e prepoznaju rizike za očuvanje važnosti s kojima se suočavaju spomen-područja Holokausta i spomen-područja zločina nacista i njihovih kolaboracionista. Ti rizici¹³ mogu se definirati kao:
- 2.1.1. Klimatske promjene i elementarne nepogode kao što su poplave, suše, promjene u ekosustavima, ekstremne vremenske promjene i potresi;
  - 2.1.2. Zanemarivanje zbog kojeg dolazi do propadanja prouzročnog vlagom, insektima, nametnicima i protokom vremena;
  - 2.1.3. Namjerno uništavanje, kao što su teroristički napadi, vandalizam i akcije ekstremista;
  - 2.1.4. Uništavanje, namjerno i slučajno, zbog oružanog sukoba;
  - 2.1.5. Namjerno i slučajno iskrivljavanje činjenica i/ili poricanje,¹⁴ kao i (političko) (pogrešno) prisvajanje ili nacionalna osjetljivost koja uzrokuje obmanjujuće narative i prešućivanje;
  - 2.1.6. Nedostatak odgovarajuće financijske potpore;
  - 2.1.7. Uništavanje ili oštećivanje mjesta sjećanja zbog nove gradnje, uključujući projekte novogradnje i proširenja spomen-područja;
  - 2.1.8. Zadiranje projekata novogradnje u spomen-područja, pri čemu treba voditi računa o zadržavanju prikladnih vizura sa spomen-područja i na njih;
  - 2.1.9. Alternativna (neprikladna) uporaba spomen-područja;
  - 2.1.10. Nedostatak zaštitnog zakonodavstva i drugih odgovarajućih mjera, uzimajući u obzir da u nekim slučajevima cjelokupni kulturni krajolik zahtijeva takvu vrstu zaštite;
  - 2.1.11. integritetu iskustva posjeta spomen-području zbog (a) dodavanja ili (b) oduzimanja, kao što su (a) nove zakonske odredbe na temelju kojih se dodaju suvremeni sadržaji u spomen-područje, ili (b) pljačka ili krađa;
  - 2.1.12. Pitanja privatnog vlasništva, kao što su rizik prodaje zemljišta za alternativnu, neprikladnu uporabu, ili sprječavanje pristupa spomen-području;

- 2.1.13. Nedostatak znanja, istraživanja, memorijalizacije, prihvaćanja, priznanja ili prepoznavanja lokacije i povijesti spomen-područja, što ima dugoročne posljedice za očuvanje njegove vrijednosti budućim generacijama;
- 2.1.14. Istrošenost zbog dolaska i boravka posjetitelja;
- 2.1.15. Nedostatak sveobuhvatne interpretacije i prezentacije baštine koja bi povezivala komplementarna spomen-područja na određenom prostoru, ili u nekom gradu i mjestu;
- 2.1.16. Nedostatak plana upravljanja koji obuhvaća sve postojeće elemente spomen-područja.

Članak 3. Odgovornosti očuvanja – prilikom očuvanja?

Članak 3. navodi dužnosti i obveze svih država, institucija, organizacija i osoba koje primjenjuju ovu Povelju.

- 3.1. Države članice prepoznaju mogućnost da mjesta sjećanja i spomen-područja Holokausta i spomen-područja zločina nacista i njihovih suradnika budu mjesta dijaloga i istraživanja različitih narativa. To podrazumijeva pristup uključenosti koji otvara mogućnost novih načina razumijevanja koji bi se s vremenom mogli pojaviti. Istodobno, države članice prepoznaju opasnost pogrešnih informacija namjernog iskrivljavanja činjenica, krivotvorenja, ušutkavanja i pogrešnog prisvajanja narativa. Države članice trebaju s oprezom pratiti ispravnost informacija koje se predstavljaju u sklopu spomen-područja.
- 3.2. Države članice potiče se na promicanje i prenošenje uloge i vrijednosti spomen-područja svim generacijama naglašavanjem povijesne dimenzije spomen-područja te poticanjem međusobnog razumijevanja, dijaloga i obrazovnih programa. Države članice potiče se na njegovanje obrazovnih, informativnih i istraživačkih programa, usklađenih s visokim etičkim, obrazovnim i akademskim standardima, i u hibridom obliku gdje god je to moguće, provedivo i primjereno.
- 3.3. Uzevši u obzir činjenicu da civilna imovina, uključujući i spomen-područja Holokausta te spomen-područja zločina nacista i njihovih suradnika, može biti pod zaštitom međunarodnoga humanitarnog prava, kao što su Haška i Ženevska konvencija,¹⁵ države članice potiče se da štite spomen-područja Holokausta i spomen-područja zločina nacista i njihovih suradnika u vrijeme mira te u slučaju oružanih sukoba. Države članice vodit će računa da pripreme treba dogovoriti s nadležnim tijelima (uključujući i nacionalne vojne snage) u vrijeme mira te da treba primijeniti sve potrebne zaštitne, zakonske i vojne mjere za očuvanje spomen-područja. Uspostava odnosa s ključnim partnerima¹⁶ treba se provesti u vrijeme mira. Države članice upućuje se na poštovanje relevantnih smjernica tih partnera.¹⁷
- 3.4. Obilježja¹⁸ koja određuju važnost mjesta sjećanja i spomen-područja treba jasno definirati i povremeno revidirati u skladu s podacima dobivenima istraživanjem. Važnost spomen-područja treba dati smjernice za njegovo očuvanje.
- 3.5. Svaku državu članicu potiče se na izradu, ažuriranje, usvajanje i primjenu odgovarajućega relevantnog zakonodavstva za zaštitu nacionalne i lokalne baštine. Pritom treba poštovati međunarodne konvencije, ugovore i povelje¹⁹ za zaštitu baštine te vjerske/kulturne smjernice za očuvanje arheološke, povijesne i nematerijalne baštine²⁰ mjesta sjećanja i spomen-područja Holokausta i spomen-područja zločina nacista i njihovih suradnika. Navedeno bi trebalo obuhvaćati masovne grobnice i ljudske ostatke.²¹

- 3.6. U sklopu mehanizma izvješćivanja IHRA-e, države članice potiče se na prepoznavanje važnih spomen-područja vezanih uz Holokaust i progon koji su provodili nacisti i njihovi suradnici, a koja se suočavaju s raznim izazovima. Preporučuje se da se obuhvate mjesta koja ističe lokalno stanovništvo, osobe koje žive izvan te države ili lokalne, regionalne i međunarodne organizacije.
- 3.7. Države članice potiče se da financijski podupiru čuvanje,²² priznavanje i zaštitu područja i materijalnu kulturu koja pripada spomen-području. Trebalo bi osigurati financijska sredstva za provedbu proaktivnih, preventivnih i održivih mjera navedenih u članku 4. ove Povelje te, ako je potrebno, za mjere oporavka i restauracije ili rekonstrukcije nakon završetka krize.
- 3.8. Za svako spomen-područje trebalo bi definirati skupine dionika te, gdje je to primjereno, formirati savjetodavna vijeća ili predstavnička tijela dionika, kako bi se olakšalo donošenje odluka i spriječile napetosti.
- 3.9. Dionike relevantne za neko spomen-područje treba poticati na izradu i provedbu istraživanja o postojećim i budućim rizicima za materijalno očuvanje spomen-područja. Ta istraživanja omogućit će dionicima prepoznavanje mogućih rješenja te dodjeljivanje sredstava za rješavanje konkretnih potreba.
- 3.10. U skladu s nacionalnim i međunarodnim zakonodavstvom svaka država članica i/ili upravitelj spomen-područja treba razmotriti konkretne mjere zaštite ljudskih ostataka na lokalitetu radi sprječavanja neprimjerenog uznemiravanja ili ekshumacije od strane nestručnih osoba.
- 3.11. Sve uključene strane potiče se na pomno promišljanje o primjerenosti organiziranja pojedinih događanja ili aktivnosti u blizini spomen-područja.
- 3.12. Države članice ili dionike potiče se na pronalaženje odgovarajuće svrhe napuštenih, zapuštenih, prenamijenjenih ili zlorabljenih spomen-područja od povijesnog značaja, kako bi se odalo priznanje njihovoj povijesti.

Članak 4. Načini očuvanja

Članak 4. sadrži preporučene praktične postupke za sve države, institucije, organizacije i osobe koje primjenjuju ovu Povelju, s ciljem djelovanja u skladu s primjerima dobre prakse i uklanjanja prepoznatih rizika.

- 4.1. S obzirom na raznolikost izazova s kojima se suočavaju spomen-područja Holokausta i spomen-područja zločina nacista i njihovih kolaboracionista, prednost treba dati istraživanju, bilježenju te uspostavi i održavanju registara i popisa, digitalizaciji svih podataka koji su vezani uz mjesto sjećanja (kao što su materijalna kultura, arhivski dokumenti, zgrade i svi postojeći tragovi, iznad i ispod zemlje). Njih treba obuhvatiti budućim planom upravljanja mjestom sjećanja i spomen-područjem.
  - 4.1.1. Svaka država članica treba se pobrinuti da navedene aktivnosti provode stručnjaci odgovarajućih kvalifikacija i primjerene opremljenosti, u suradnji, kada je to primjereno, s (nacionalnim) organizacijama za kulturnu baštinu te, kada je moguće, uz savjetovanje s organizacijama civilnog društva i lokalnim zajednicama u postupcima revizije i odobravanja očuvanja i/ili izrade planova razvoja za pojedino mjesto sjećanja i spomen-područje.
  - 4.1.2. Uzevši u obzir da neke države članice imaju mnogo mjesta sjećanja i spomen-područja, a druge malo ili nimalo, te posvećenost IHRA-e međunarodnoj suradnji, države članice trebale bi međusobno tražiti i davati pomoć na bilo koji način kako bi se očuvali zapisi i mjesta sjećanja. Izaslanstva IHRA-e mogu se osloniti na ekspertizu s kojom raspolaže IHRA.
  - 4.1.3. Države članice trebale bi olakšavati dijeljenje informacija među odgovarajućim stručnjacima kako bi se učinkovito dijelili primjeri dobre prakse očuvanja, prikupljanja podataka i upravljanja spomen-područjima u državama članicama i između njih.
  - 4.1.4. Gdje god je to izvedivo, države članice trebaju osigurati da svako spomen-područje ima javno dostupan plan upravljanja koji služi očuvanju spomen-područja. Plan bi trebao sadržavati podatke o značaju spomen-područja, prepoznate rizike za njegovu vrijednost, relevantno zakonodavstvo, uključujući i ono o zaštiti baštine te konkretnu politiku očuvanja tog spomen-područja i akcijski plan budućih radova.
- 4.2. Ako se mjesta sjećanja i spomen-područja nalaze na zemljištu u privatnome vlasništvu, preporučuje se državama članicama da potaknu vlasnike i pruže im podršku u očuvanju spomen-područja i osiguravanju pristupa na zahtjev. Prilikom promjene vlasništva potiče se države članice da osiguraju očuvanje i pristup spomen-području uz odredbe kupoprodajnih ugovora.
- 4.3. Preporučuje se savjetovanje svih dionika u vezi sa zaštitom šireg okružja mjesta sjećanja i spomen-područja kako bi se sačuvala njegova vrijednost.

- 4.4. Pljačka ili krađa bilo kojeg sastavnog dijela mjesta sjećanja i spomen-područja ili njegova postava, uključujući i ljudske ostatke, uvelike narušava njegovo značenje. Države članice trebale bi nastojati sprječavati pljačku ili krađu odgovarajućim pravnim sredstvima te surađivati s onima koji su odgovorni za spomen-područje na izradi i provedbi planova za očuvanje njegove sigurnosti i pripremljenosti za uklanjanje rizika.
- 4.5. Države članice donijele su niz zakona vezanih uz pitanja pristupa te zaštite zdravlja i sigurnosti na javnim mjestima, uključujući i mjesta spomeničke baštine. Uzevši u obzir da je važno proširiti mogućnost sigurnog pristupa spomen-područjima za sve, mjere osiguranja pristupa mogu predstavljati rizik u očuvanju njegove vrijednosti. Trebalo bi ostvariti ravnotežu između koristi i troška navedenoga rizika te rizika povezanog s ograničavanjem pristupa posjetiteljima.
  - 4.5.1. Sve izmjene u spomen-području treba poduzimati tako da se zaštiti njegovo značenje i da se izbjegne remećenje povijesnih materijalnih ostataka kad je to moguće.
  - 4.5.2. Pristup spomen-području može uzrokovati njegovo propadanje te se preporučuje državama članicama i upraviteljima spomen-područja poduzimanje prikladnih mjera da se propadanje svede na najmanju moguću mjeru.
- 4.6. Države članice prihvaćaju da dionici vezani uz mjesta sjećanja i spomen-područja Holokausta i spomen-područja zločina nacista i njihovih suradnika pripadaju lokalnim, regionalnim, nacionalnim i globalnim zajednicama. Stoga se države članice i upravitelje spomen-područja potiče da se formalno savjetuju i uzmu u obzir što više gledišta relevantnih grupa prije donošenja odluka koje će utjecati na samo spomen-područje, njegove postave i namjene (memorijalna, obrazovna i druge).
- 4.7. Države članice potiče se na razvoj dobrih primjera online interpretacije i povezanih digitalnih tehnologija s ciljem povećanja dostupnosti spomen-područja različitim vrstama korisnika na različitim jezicima.
- 4.8. Gdje god je to važno, spomen-područja trebaju jasno informirati posjetitelje o primjerenim načinima ponašanja tijekom posjeta.
- 4.9. Posebno usavršavanje treba osigurati za zaposlenike spomen-područja, uključujući vodiče i članove osiguranja, kako bi primjereno reagirali na uočene primjere iskrivljavanja činjenica, političkog ekstremizma i vandalizma na spomen-području i kako bi omogućili sigurnost svim zaposlenicima i posjetiteljima.
- 4.10. Bez obzira na to je li pojedino spomen-područje sada isključivo mjesto sjećanja i obilježavanja, potiče se države članice da, ako je to primjereno, spomen-području osiguraju pravni status.
- 4.11. One koji su odgovorni za spomen-područja potiče se da identificiraju in situ svako spomen-područje vezano uz Holokaust i zločine nacista i njihovih suradnika, bilo u vidu formalnog memorijala ili muzeja, spomen-ploče, informativnog panoa ili neke druge fizičke ili digitalne oznake. Potiče se digitalno predstavljanje i označavanje spomen-područja, posebice mreža spomen-područja.

- 4.12. Države članice prihvaćaju kao dobru praksu da muzejski postavi, informativni panoi ili digitalne oznake vezane uz spomen-područje, čak i u slučaju da je spomen-područje prenamijenjeno, sadrže ne samo povijest spomen-područja koja se odnosi na Holokaust i zločine nacista i njihovih suradnika, nego prikazuju i povijest spomen-područja prije i poslije Holokausta i rata, uključujući i to kako su se ta mjesta, ponekad nepovratno, s vremenom promijenila.
- 4.12.1. Načini komemoriranja i interpretacije na spomen-područjima, uključujući izložbe, mijenjaju se tijekom vremena u skladu s rezultatima novih istraživanja te različitim političkim, sociološkim i kulturnim kontekstom. To je neizbježno i primjereno, no treba spriječiti iskrivljavanje činjenica. Te promjene važan su čimbenik razumijevanja povijesti spomen-područja te ih treba na odgovarajući način bilježiti i pohranjivati.
- 4.13. U slučaju da su mjesta povijesnog značenja smještena u dijelu urbanog ili ruralnog krajolika, one koji su za njih odgovorni potiče se da pronađu načine njihova povezivanja u sklopu interpretacije i prezentacije baštine.

U vrijeme porasta antisemitizma, rasizma, nacionalizma i ekstremizma, jačanja predrasuda te poricanja ili iskrivljavanja činjenica o Holokaustu, genocidu nad Romima i progonu drugih žrtava nacista i njihovih suradnika, očuvanje mjesta sjećanja i spomen-područja za budućnost iznimno je važno diljem Europe i šire. Imamo moralnu i građansku obvezu poštovati žrtve te čuvati sjećanje na njih na primjeren način.

Endnotes

- 1 „Povelja o očuvanju spomen-područja Međunarodnog saveza za sjećanje na Holokaust“, nadalje Povelja IHRA-e
- 2 U skladu s [Preporukama IHRA-e za poučavanje i učenje o Holokaustu](#), „Holokaust“ se može definirati kao „sustavan progon i ubojstva Židova pod patronatom države, od strane nacističke Njemačke i njezinih suradnika između 1933. i 1945.“.
- 3 Pojam „Rom“ koristi se kao nadređeni pojam koji obuhvaća različite povezane skupine, bilo sjedilačke ili ne, kao što su Romi, Putnici, Gens du voyage, Resandefolket/De resande, Sintí, Camminanti, Manuši, Kale, Romaničeli, Bajaši/Rudari, Aškali, Ēgipčani, Jeniši, Domi, Lomi i Abdali, koji se mogu razlikovati prema kulturi i načinu života. Ovo je bilješka s objašnjenjem, a ne definicija pojma Rom.
- 4 Fraza „nacistička Njemačka te oni fašistički i ekstremno nacionalistički partneri i drugi suradnici“ može se skratiti te nadalje glasiti: „nacisti i njihovi suradnici“ u rečenicama gdje je to primjereno.
- 5 „Država članica IHRA-e“, nadalje je „država članica“.
- 6 Rečenica „Spomen-područja Holokausta, spomen-područja genocida nad Romima te spomen-područja zločina koje su počinili nacisti i njihovi suradnici“ te njoj slične inačice nadalje glasi „spomen-područja Holokausta i spomen-područja zločina nacista i njihovih suradnika“.
- 7 <https://www.holocaustremembrance.com/resources/working-definitions-charters/international-memorial-museums-charter>
- 8 International Council of Museums (ICOM), <https://icom.museum/en/>
- 9 Vezano uz načela navedena u članku 1. ove Povelje, članke navedene kao dio Međunarodne povelje o memorijalnim muzejima treba zabilježiti i uključiti. Oni su dostupni na internetskoj stranici IHRA-e: <https://holocaustremembrance.com/resources/international-memorial-museums-charter>
- 10 Koristimo pojam „dionik“ za označavanje pojedinaca i skupina ljudi koji utječu, ili na njih može utjecati, materijalno ili nematerijalno, neka aktivnost, razvoj ili promjena na pojedinom spomen-području.
- 11 „Očuvanje“ se odnosi na skup aktivnosti usmjerenih k očuvanju materijalnog i nematerijalnog integriteta spomen-područja, prepoznavanjem rizika i donošenjem mjera zaštite i prevencije u skladu s potrebama. Dodatne informacije dostupne su u publikaciji EU-a o „Očuvanju kulturne baštine od elementarnih nepogoda i ljudskog djelovanja“ <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/8fe9ea60-4cea-11e8-be1d-01aa75ed71a1>
- 12 „Značaj“ u ovome kontekstu odnosi se na „kulturni značaj“: „estetska, povijesna, znanstvena, društvena ili duhovna vrijednost za prošle, sadašnje i buduće generacije. Kulturni značaj proizlazi iz samoga spomen-područja, njegova tkiva, smještaja, uporabe, odnosa, značenja, arhive, povezanih mjesta i objekata. (Oni) mogu imati različite vrijednosti za različite pojedince i grupe“ (Povelja Burra 2013., članak 1.2.).
- 13 Navedeni rizici nisu jedinstveni za vrstu spomen-područja kojima se bavi ova Povelja.
- 14 <https://holocaustremembrance.com/resources/radna-definicija-negiranja-i-iskrivljavanja-holokausta>
- 15 Relevantne konvencije su Ženevska konvencija iz 1949. i dopunski protokoli iz 1977., Konvencija za zaštitu kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba, usvojena u Haagu 1954. te protokoli uz tu konvenciju iz 1954. i 1999.; Rimski statut Međunarodnog kaznenog suda iz 1998.; Opća deklaracija o ljudskim pravima iz 1948.
- 16 Kao što su UNESCO, Blue Shield International, ICOMOS i ICOM.
- 17 UNESCO: <https://www.unesco.org/>; Blue Shield International: <https://theblueshield.org/>; ICOMOS: <https://www.icomos.org/>; ICOM: <https://icom.museum/>
- 18 Za objašnjenje pojma „značenje“ vidi natuknicu 12.; „obilježja“ su prepoznatljive karakteristike, kontekst, izgled, uporaba, kulturne veze ili značenja koja pridonose baštinskoj vrijednosti povijesnog lokaliteta, a koja treba zadržati kako bi se očuvala baštinska vrijednost.
- 19 To može obuhvaćati Haašku konvenciju (1954.), Firentinsku povelju (2000.), Parišku konvenciju (1970.), Očuvanje nematerijalne kulturne baštine (2003.) te Okvirnu konvenciju Vijeća Europe koja je sastavljena u Farou (2005.).
- 20 Vidi Konvenciju o nematerijalnoj kulturnoj baštini: <https://ich.unesco.org/en/convention>.
- 21 Vidi Etički kodeks i Vermillionski dogovor o ljudskim ostacima Svjetskog arheološkog kongresa; Konvencija o načinima zabrane i sprječavanja nezakonitog uvoza, izvoza i prijenosa vlasništva nad kulturnim dobrima, UNESCO, 1970.; Preporuke o zaštiti i promicanju muzeja i zbirki, njihove raznolikosti i uloge u društvu, UNESCO, 2015.
- 22 „Čuvanje“ označava „zadržavanje postojećeg stanja lokaliteta i usporavanje propadanja“ (Povelja Burra iz 2013., članak 1.6.) uzevši u obzir da je primarni cilj očuvanje značenja spomen-područja.

INTERNATIONAL
**HOLOCAUST
REMEMBRANCE**
ALLIANCE